

יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

קבר.

עין משפט נר מצוה

בא א מיי פ"ג מהל
מלות הלכה ד סמנ
עשין זו טושי' ח"מ ס'י
רעמ טע"ו:
בב ב טושי' שס ס"י:
ג ג מיי שס הל' ו פ"י:
מהל' שמיני הל' ד סמנ
שס טושי' ח"מ ס'י קעד
טע"ו פ"ג:
גא ד ה מיי פ"ג מהל'
מלות הלכה ד סמנ
עשין זו טושי' ח"מ ס'י
רעמ טע"ו:
פ"ג

רבינו גרשום

מני ברייתא זו דקתני הניח
להם אביהם פרה וכו' דנוטל
פי שנים: ר' יהודה דתנן אין
הבכור נוטל פי שנים בשבח
ששבו נכסים לאחר מיתת
אביהן. אפי' שבו מאליהם
דכל אשר ימצא לו בעיני:
רבי אומר הבכור נוטל פי
שנים בשבח ששבו נכסים
לאחר מיתת אביהן. והואיל
לדבוח ממילא קא אתי
והכי נמי קתני ברייתא:
ירשו שטר חוב. שהיה
אחד חייב לאביהן: בכור
נוטל פי שנים. משום
באמריה שטר קלא אתי ליה
ומשום דמחוקין בשטר
מכאן דבביא דמי: והואיל
גנוטל פי שנים בשטר
חוב. פורע נמי פי שנים
בחוב שמתחייב אביו בשטר
(כולו). ואם אמר כו: מאי
טעמא דרבנן. ח"ק דרבי:
עד דמטיא ליה. דנתן לא
מצי הויב ליה לאחייני. אף
חלק בכורה עד דמטיא ליה
דאבא לא מצי שקיל פי
שנים: מקיש חלק בכורה
לחלק פשוט מה חלק פשוט
אפי' דלא מטא ליה. דאבא
אלא ראו לו אפי' הכי
שקיל דפשוט נוטל בראי
כמחוקין. אף חלק
בכורה נמי שקיל בשבח
דממילא אפי' דלא מטי
לידיה: ורבנן נמי הכתיב פי
שנים. אמאי לא ירשו כרבי.
הואיל דיהיבין לא לבכור פי
שנים: אחד מצרא. במקום
אחד נוטלין לו חלק בכורה
סמך לחלק פשוט שיהו
גיכרים שהו: חלקים במקום
אחד: דיקלא ואלים. שהי'
קטן כשמת ושוב נתגדל.
והכי נמי ארעא ומסקא
שירטון. שדובלה מאליה
שרוחה הרייה שם זבל
משדות אחרות או הקשין
שהיו שם בלו ועשו זבל:
כולי עלמא לא פליגי.
דשקיל משום דכל אשר
ימצא לו קריתין ביה: כי
פליגי בחפירי והוי שובלי.
שהניח להם אביהם חזיו
נתגדלו עד ששניש בשלים.
והכי נמי שלופפי והוו
מקרי. שהניח להן אביהן
תמרים מפרחין במקצתן
ועשירי גדולים: דמר סבר.
רבי שבחא ממילא אתי
וכל אשר ימצא לו קריתין
ביה: ומר סבר אשתני.
מכמות שהניח להם אביהם
ולא שקיל:

אף מוחברת ומושכרת דלא חסרי בה מווי. ואת' אדמנא אכל
זנו זמים ליפלוג וליתני זדידה זמושכרת ומושכרת גופה
זד"א דלא חסרי מווי אכל חסרי מווי אין הזכור נוטל פי שנים
יש לומר דהוה אמניא זמושכרת ומושכרת גופה דחסרי זה מווי
דוקא אין הזכור נוטל פי שנים

אף מוחברת ומושכרת שבחא דממילא קא
אתי דלא חסרי בה מווי מני ר' היא דתניא
אין בכור נוטל פי שנים בשבח ששבו
נכסים לאחר מיתת אביהן ר' רבי אומר
אומר אני בכור נוטל פי שנים בשבח
ששבו נכסים לאחר מיתת אביהן אבל לא
בשבח שהשביחו יתומים לאחר מיתת
אביהן ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים
ביצא עליהן שטר חוב בכור גותן פי שנים
ואם אמר איני גותן ואיני נוטל רשאי מאי
טעמיהו דרבנן אמר קרא ילתת לו פי שנים
מתנה קרייה רחמנא מה מתנה עד דמטיא
לידיה אף חלק בכורה עד דמטיא לידיה
ורבי אומר אמר קרא פי שנים מקיש חלק
בכורה לחלק פשוט מה חלק פשוט אפי' דלא
מטא לידיה אף חלק בכורה אפי' דלא
מטא לידיה ורבנן נמי הכתיב פי שנים
ההוא למיתבא ליה אחד מצרא ורבי נמי
הכתיב לתת לו ההוא שאם אמר איני נוטל
ואיני גותן רשאי אפי' דלא פליגי ואלים
ארעא ואסיק שירטון דכ"ע לא פליגי דשקיל
כי פליגי בחפורה והוה שובלי דשקיל והו
תמרי דמ"ס שבחא דממילא ומר סבר אישתני:
אמר רבה בר הנא אמר ר' חייא עשה כדברי רבי
עשה כדברי רבי חייא עשה כדברי רבי
מספקא

עשה כדברי רבי עשה כדברי רבי חייא עשה כדברי רבי

שקיל פי שנים דהא אין מוחוקין מחוב זה כלל דנימא הנכסים שבו מעמנן: ילא עליהן שטר חוב. שחייב אביהם לאחרים. מילתא באנפי נפשה היא
ודברי הכל ואפי' בלא ירשו שטר חוב מיירי: זכור נותן פי שנים. כי היכי דנוטל פי שנים שאותן נכסים נשתעבדו כולן למלוה: ואם אמר איני
נוטל פי שנים מכל ירושת אבי שיהיו מוחל חלק בכורה האטול חלק פשוט ולפיכך לא אשלים למלוה פי שנים אלא כנגד מה שאני נוטל
רשאי וכשתוצעו זה המלוה לדין אין בית דין יכולין לכופו לפרוע אלא כנגד חלק פשוטו. ונפקא מינה פשיטותו. ונפקא מינה פשיטותו. ונפקא מינה פשיטותו
את אחיו של זה לדין ואם אין יכול לכופו מפסיד או אם הלכו למדינת הים אין מורידין לבע"ח זכרונם לברכה זכרונם לברכה זכרונם לברכה זכרונם לברכה
האחין דמה ידעינן אחיה טענה יש להן דשמא יטענו פרענו או שטר פרוע הוא דסלקא דעתך (א) כיון דזכור הוא זכי ליה רחמנא
פי שנים ואינו יכול לומר איני חפץ שיהיו שלי דבעל כרחו הרי הן שלו דמשעה שמת אביו ירש פי שנים עד שיפקירם או עד שימכרם
או יתנם לאחרים וזכרין להגבות לזה המלוה כנגד פי שנים קא משמע לן דבעל כרחו לא זכי ליה רחמנא דכחב לתת לו ענין מתנה
אם ירצה לקבלה ואם ימחה שלא לקבל אין מוכיח לו לאדם בעל כרחו דלא קרייה רחמנא ירושה אלא מתנה אבל מחלק פשיטותו
אינו יכול לומר כן שהרי יורש הוא בעל כרחו. ויש מפרשין ואם אמר איני נוטל בשטר חוב שיש לאחי על אחרים פי שנים וגם איני
נותן בשטר חוב היוצא עליו פי שנים רשאי ושיבש גמור הוא שהרי הולך על אציה על אציה אינו דינו לגבות משטר שיש לאציה על אחרים
דמטלטי שנים ליתמי לא משתעבדי לבעל חוב אלא ממקרקעי הוא דקדמי הלך אפי' שמתחל חלק בכורה מן השטרות של אציו כיון דבזרקקות הוא
נוטל פי שנים חייב להחזיר למלוה פי שנים: מאי טעמיהו דרבנן. דאפי' בשבחא דממילא לא שקיל חלק בכורה: עד דמטיא לידיה. דנותן
ואינו יכול ליתנה לאחרים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: מקיש חלק בכורה לחלק פשוט. דפי שנים היינו שני חלקים חלק פשוט וחלק
בכורה והיכרים זמיה אחת דהוה מני למכתב חלק אחד על אחיו: מה חלק פשוט אפי' דלא מטא לידיה. דכל ראו שבעולם הבן יורש
מאזני דהא לא איקריא ירושה מתנה דנימא אינו נוטל חלק פשוט אלא זמושק אף חלק בכורה נמי. ומינה ראו גמור כגון שהשביחו יתומים לא
שקיל פי שנים דלפי אהני בכל אשר ימצא לו (ב) דברים כא: אחד מצרא. שני חלקים יטול במקום אחד בחלק פשוט שהוא חלק אחד ונוטל במקום אחד.
ונפקא מינה דכל מקום שנפל לו הגורל לחלק פשוט יטול שם בלא גורל חלק בכורה ואם הן שני אחין ושלא שדות לא יפילו שלשה
וגרלות שנים לזכור אחד לפשוט שהרי אם יפול חלק פשוט צדיקה היצא על ידו לא יפילו שלשה לזכור שני מקומות
אלא שני גרלות יפילו ויטילו על שני שדות החיובות ואיזה שיעלה לזכור יקח ויטול גם האמצעי שאכלו עמו. ורבי איבא למימר
דהך סברא נמי דחד מצרא נפקא ליה מהיקשא: שאם אמר איני נוטל כו'. ורבנן נמי תרתי שמעת מינה מדכתבי לתת שמעינן
דמתנה קרייה רחמנא ואינו יכול ליתן עד דמטיא לידיה דנותן ומדכתבי לו שמעינן דלא זכה זה זכור עד שתבא לידו שאם אמר איני נוטל
רשאי: שאם אמר איני נוטל ואינו נותן. האי איני נותן לאו דוקא נקט ליה הכא דהא מקרא לא ילפינן ליה אלא מסברא דכיון דאין נוטל
ודאי לא יתן ור"פ ההוא שאם אמר איני נוטל לפי שאינו רוצה ליתן רשאי ואורחא דמילתא נקט שאין אדם רגיל לומר איני נוטל אלא מפני
שצריך להחזיר מה שהוא נוטל לאחרים דמה לו ולצרה לטול כדי ליתן: דיקלא. קטן הניח להן אציהן: ואלים. שנתעבה אחיהן כן. וכן הניח להן
ארעא ואסקא אחרי כן שרטרון וזבל ונתיפתה בכך: דכ"ע. רבי ורבנן: דשקיל. עשירי שמו עליו: צחפורה. שמת אחיה חזיו ועשו אחרי
כן שובלי וכן שלופפי קלים שהפריחו פירות ונעשו אחרי כן תמרים כפי האי גוונא (ג) שבחא דממילא פליגי: ומר סבר. רבן איששת:
העשב להיות חטין והפריחים להיות ממרים דהוי דבר אחר ושם אחר: עשה. הדיין כדברי רבי: עשה. ולא נאמר טעה דבזר משנה חזר:

אף מוחברת ומושכרת שבחא דממילא. קמיירי דאין מעלין לה
היתומים מוונות. ואם תאמר ליתני רועה באפר ואנא ידענא דהוא
הדין למושכרת ומושכרת היכא דלא מחסרי מווי וז"ל למיתני
מושכרת ומושכרת כלל דליטריך מו רועה באפר ללמד עליהם

דבדלא חסרי מוונות מיירי איטריך
סד"א כל מוחברת ומושכרת לא
שבחא דממילא הוא אלא ע"י בני
אדם שורשין זה ועודצדין זה ולא
לישקול זה זכור פי שנים קמ"ל
דכיון דהיתומין עמנן אין חורשין בהן
ואין טורחין בהן אלא אחרים שבחא
דממילא משצינן לה היכא דאין
מעלין לה מוונות: הכי גרסינן מני
רבי היא. ולא גרסינן ומני דלא
קמהדר אחרותא דלעיל כלל אלא
מילתא באפי נפשה היא דקדמי
גמרא: מני הך צרייתא דקדמי
דנוטל זכור צבחה שבחא נכסים
ממילא לאחר מיתת אציהן רבי היא:
שבחא ששבו. ממילא אכל
שהשביחו יורשין הכל מודים דאינו
נוטל פי שנים: ירשו שטר חוב. היינו
מלוה בשטר זכור נוטל פי שנים
דכיון דמוחוק בשטר ועל פי
השטר גוצין את המלוה הרי הוא
כאלו השטר השביח דהיינו נכסים
שבחא ממילא. ומינה אציה דרבנן
אינו נוטל פי שנים ומסקנא דמילתיה
דברי היא והכי מוכח לקמן בשמעתי
וע"פ. דוקא מלוה בשטר אכל מלוה על
פה ואפי' צדיקים כיון דליבא שטרא
ומאי למטען פרעמיה לך דהמלוה
את חזירו צדיקים אין לריך לפרעו
צדיקים (לקמן קט.) אפי' רבי מודה דלא

שקיל פי שנים דהא אין מוחוקין מחוב זה כלל דנימא הנכסים שבו מעמנן: ילא עליהן שטר חוב. שחייב אביהם לאחרים. מילתא באנפי נפשה היא
ודברי הכל ואפי' בלא ירשו שטר חוב מיירי: זכור נותן פי שנים. כי היכי דנוטל פי שנים שאותן נכסים נשתעבדו כולן למלוה: ואם אמר איני
נוטל פי שנים מכל ירושת אבי שיהיו מוחל חלק בכורה האטול חלק פשוט ולפיכך לא אשלים למלוה פי שנים אלא כנגד מה שאני נוטל
רשאי וכשתוצעו זה המלוה לדין אין בית דין יכולין לכופו לפרוע אלא כנגד חלק פשוטו. ונפקא מינה פשיטותו. ונפקא מינה פשיטותו. ונפקא מינה פשיטותו
את אחיו של זה לדין ואם אין יכול לכופו מפסיד או אם הלכו למדינת הים אין מורידין לבע"ח זכרונם לברכה זכרונם לברכה זכרונם לברכה זכרונם לברכה
האחין דמה ידעינן אחיה טענה יש להן דשמא יטענו פרענו או שטר פרוע הוא דסלקא דעתך (א) כיון דזכור הוא זכי ליה רחמנא
פי שנים ואינו יכול לומר איני חפץ שיהיו שלי דבעל כרחו הרי הן שלו דמשעה שמת אביו ירש פי שנים עד שיפקירם או עד שימכרם
או יתנם לאחרים וזכרין להגבות לזה המלוה כנגד פי שנים קא משמע לן דבעל כרחו לא זכי ליה רחמנא דכחב לתת לו ענין מתנה
אם ירצה לקבלה ואם ימחה שלא לקבל אין מוכיח לו לאדם בעל כרחו דלא קרייה רחמנא ירושה אלא מתנה אבל מחלק פשיטותו
אינו יכול לומר כן שהרי יורש הוא בעל כרחו. ויש מפרשין ואם אמר איני נוטל בשטר חוב שיש לאחי על אחרים פי שנים וגם איני
נותן בשטר חוב היוצא עליו פי שנים רשאי ושיבש גמור הוא שהרי הולך על אציה על אציה אינו דינו לגבות משטר שיש לאציה על אחרים
דמטלטי שנים ליתמי לא משתעבדי לבעל חוב אלא ממקרקעי הוא דקדמי הלך אפי' שמתחל חלק בכורה מן השטרות של אציו כיון דבזרקקות הוא
נוטל פי שנים חייב להחזיר למלוה פי שנים: מאי טעמיהו דרבנן. דאפי' בשבחא דממילא לא שקיל חלק בכורה: עד דמטיא לידיה. דנותן
ואינו יכול ליתנה לאחרים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: מקיש חלק בכורה לחלק פשוט. דפי שנים היינו שני חלקים חלק פשוט וחלק
בכורה והיכרים זמיה אחת דהוה מני למכתב חלק אחד על אחיו: מה חלק פשוט אפי' דלא מטא לידיה. דכל ראו שבעולם הבן יורש
מאזני דהא לא איקריא ירושה מתנה דנימא אינו נוטל חלק פשוט אלא זמושק אף חלק בכורה נמי. ומינה ראו גמור כגון שהשביחו יתומים לא
שקיל פי שנים דלפי אהני בכל אשר ימצא לו (ב) דברים כא: אחד מצרא. שני חלקים יטול במקום אחד בחלק פשוט שהוא חלק אחד ונוטל במקום אחד.
ונפקא מינה דכל מקום שנפל לו הגורל לחלק פשוט יטול שם בלא גורל חלק בכורה ואם הן שני אחין ושלא שדות לא יפילו שלשה
וגרלות שנים לזכור אחד לפשוט שהרי אם יפול חלק פשוט צדיקה היצא על ידו לא יפילו שלשה לזכור שני מקומות
אלא שני גרלות יפילו ויטילו על שני שדות החיובות ואיזה שיעלה לזכור יקח ויטול גם האמצעי שאכלו עמו. ורבי איבא למימר
דהך סברא נמי דחד מצרא נפקא ליה מהיקשא: שאם אמר איני נוטל כו'. ורבנן נמי תרתי שמעת מינה מדכתבי לתת שמעינן
דמתנה קרייה רחמנא ואינו יכול ליתן עד דמטיא לידיה דנותן ומדכתבי לו שמעינן דלא זכה זה זכור עד שתבא לידו שאם אמר איני נוטל
רשאי: שאם אמר איני נוטל ואינו נותן. האי איני נותן לאו דוקא נקט ליה הכא דהא מקרא לא ילפינן ליה אלא מסברא דכיון דאין נוטל
ודאי לא יתן ור"פ ההוא שאם אמר איני נוטל לפי שאינו רוצה ליתן רשאי ואורחא דמילתא נקט שאין אדם רגיל לומר איני נוטל אלא מפני
שצריך להחזיר מה שהוא נוטל לאחרים דמה לו ולצרה לטול כדי ליתן: דיקלא. קטן הניח להן אציהן: ואלים. שנתעבה אחיהן כן. וכן הניח להן
ארעא ואסקא אחרי כן שרטרון וזבל ונתיפתה בכך: דכ"ע. רבי ורבנן: דשקיל. עשירי שמו עליו: צחפורה. שמת אחיה חזיו ועשו אחרי
כן שובלי וכן שלופפי קלים שהפריחו פירות ונעשו אחרי כן תמרים כפי האי גוונא (ג) שבחא דממילא פליגי: ומר סבר. רבן איששת:
העשב להיות חטין והפריחים להיות ממרים דהוי דבר אחר ושם אחר: עשה. הדיין כדברי רבי: עשה. ולא נאמר טעה דבזר משנה חזר:

(א) [מקסי צבוח פ"ו]
(ב) [עין ח"מ] כמות אג.
(ג) [ב"ה רבי וכו'] (א) [בכורות
בכ"ה] (ד) [לעיל ב"ה] (ה) [לקמן
קלה].

תורה אור השלם
י את הכפר הן שנתא
יכיר לתת לו פי שנים בכל
אשר ימצא לו כי הוא
ראשיתו אנו לו משפט
הבכרה: דברים כ"ז

גליון הש"ס
רשב"ם ד"ח ירשו כו'
דוקא מלוה בשטר. עי'
לקמן דף קמ"ה ע"ב מ"ל
ד"ה ואין (הבטין)
ונמתי' ש"ס:

הגהות הב"ח
(א) [רשב"ם ד"ה] ואם אמר
וכי דסלקא דעתך אמניא
כיון: (ב) [ד"ה] מחסרה וכו'
כפי האי גוונא פליגי מ"ל
ומינה שבחא דממילא נמחק:
(ג) [תוס' ד"ה] ואם לאו לקמן.
(ד) [ב"ה] ק"ו ע"ב:

מוסף רש"י
שבחא ששבו נכסים
לאחר מיתת אביהם. דהוי
ליה ראו ואין הכיור נוטל
הכורה כנחיו. דכתיב בכל
אשר ימצא לו (ב"ה ק"ו). אחד
מצרא. שני חלקין שהכור
נוטל, אחד משום צבוח ואחד
משום פשיטות. היכי הוה
אחד מנכס או אלא זו, שהי'
ענין חלקין הן והי' הן חלק
אחד (רע"ב י"ב).

מוסף תוספות
א. [ד] אבתי לא זכה ביה
דמתה קרייה רחמנא
ובמתנה כל דאמר אי
אפשי בה דבריו קיימין.
כרש"א.